

Strödda anteckningar om Stockholms skola i gamla tider.

Om stadens skola under medeltiden har jag yttrat mig i "Från det gamla Stockholm", 1914; sedermera har jag meddelat namnen på några skolmästare i boken om Storkyrkan ävensom i Holmiana et Alia, band IV, registret. Här kan ytterligare tilläggas, att mästern Nicolaus skolmästaren i Stockholm förekommer i tb 1486 10/5 (II, sid. 144).

Skolans lägen på tre olika ställen har jag likaledes angivit i evan omtalade skrift från 1914. När denna var utkommen, mottog jag en hälsning, att en annan forskare vore sysselsatt med utarbetandet av en historik över Stockholms skola, under tiden efter reformationen och att han önskade ensam få bearbeta detta parti. På grund härav avstod jag därefter fr att göra anteckningar rörande skolan, vilket jag nu anger alldenstund den omtalade skriften icke ännu - 10 år efteråt - sett dagen. Vad jag emellertid förut kommit att teckna upp, huru fragmentariskt det än är, torde väl kunna vara till någon nytta för blivande forskning inom området, varför jag ansett mig böra låta dessa anteckningar gå med i Holmiana et Alia, sedan jag i någon mån sökt komplettera dem genom nya, tyvärr få, arkivbesök.

I tb nämnes 1525 13/3 (sid. 47) mästern Peder skolmästaren här i staden, likaså 1526 16/4 (sid. 91).

Den 28 augusti 1539 (räkenskapsboken, sid. 20) får mästern Olof för skolmästarekostnaden under 21 veckor 20 mark; när halvårslönen utbetalas 1540 12/10 (l.c. sid. 59) med 20 mark, angives ej skolmästarens namn, vilket däremot är fallet 1541 15/5 (l.c., sid. 72) och 1542 20/8 (l.c. sid. 188); båda dessa gånger är det till skolmästaren herr Anders. En herr Anders fick 1554 12/11 upplåtelse av hus i Herman Rogges gränd. Mästern Olof skriver i sina självbiografiska anteckningar (publicerade av Hardt i *Conspectus III Antiquitatis praeclarae monumenta...*): Anno 1542 accepi signetum sive sigillum Scholae Holmensis a domino Andrea Torkilli sabbatho post assumptionis Mariae. Emellertid är det en Erik skolmästare, som 1542 17/12 utkvitterar halvårslönen; på denna tid utgjorde årslönen 50 mark och kostpenningarna för året 40 mark, vilket senare belopp 1548/1549 ökats till 39 mark pr halvår. Likaså får mästern Erich skolmästare lön och kostpenningar under år 1550 (kostpenningar för halvår 39 mark, i hel lön först 25 mark och därpå för att ^{han/}uppehållit skolstugan 128 mark.). Anders får lön som skolmästare år 1551 i maj, och

under år 1553 är det mäster Reinhold skolmästare, som får 128 mark i årslön. År 1554 mottager mäster Erik skolmästare sin årslön, likaledes 128 mark och år 1558 är det också mäster Erik, som står som skolmästare. I skb för 559 finns upptagen mäster Erik skolmästare. Vidare kan nämnas, att 1546 5/7 (tb) mäster Erik skolemästaren fick upplåtelse på ett trähus med grund, som han för 106 mark köpt intill mäster Olof Petri i S. Nicolai port.

Vem var nu denne skolmästare Erik? På grund av namnets stora vanlighet är frågan nästan omöjlig att med full visshet besvara, men jag vill fästa uppmärksamheten på några personer med detta namn, som åtminstone kunna anses som möjliga.- I tb (fol. 179) omtalas, huru mäster Erik kyrkotjänare i Uppsala 1550 18/8 av sina svärföräldrar, Mickel i Porten och dennes hustru, fick upplåtelse på ett hus i S. Nicolai port som hans hustrus fäderne, varför Erik erlade 100 mark. Då man vet, att Mickels hustru Malin var moder till hustru Kristina, reformatorn Olof Petris hustru, vilket dr I. Simonsson visat, är det ganska sannolikt - åtminstone möjligt - att denne mäster Erik varit gift med en syster (eventuellt halvsyster) till hustru Kristina, eller som vi också kunna säga: mäster Erik och mäster Olof voro troligen svågrar. Förmodligen är det samma mäster Erik, som nämnes 1571 26/2 (tb, fol. 222); ett trähus i Helvetesgränden i S. Nicolai port, tillhörigt mäster Eric fordom kyrkoherre i Uppsala, omtalas då. Då det på denna tid visst icke var någon sällsynthet att en prästman blev avsatt, behöver uttrycket "fordom" ej nödvändigt innebära, att mannen var död 1571. Emellertid omtalas en mäster Erik som död 1576 20/10 (tb, fol. 53 v.); hans änka Agneta hade då gift om sig med Joon Andreae kyrkoherde i Västerås. Slår man upp herdaminnet för Västerås' stift, finner man Jonas Andreae Jemtius (vanligen kallad Jon Jemte) som kyrkoherde i Västerås från 1567, varvid uppgives, att han i sitt första äktenskap varit förenad med Agneta Sasse från Stockholm. Om Agneta varit dotter till Staffan Sasse, kan jag icke nu säga.

Om vi återgå till Erik och söka i ärkestiftets herdaminne, finna vi visserligen där en Ericus Petri Helsingus pastor Upsaliensis 1550, men om denne säger herdaminnet, att han blev avsatt 1576 och levde ännu 1591. Han kan, om de senare uppgifterna vore riktiga, icke ha varit Agneta Sasses förste man. Det förefaller, som om här sammanblandats två

olika präster med namnet Erik, nämligen Agneta Sasses man och kaplanen i Storkyrkan Erik Petri, sannolikt den präst Erik Petri, som 1543 blev gift med mäster Olof Petris dotter Elisabeth.

I tb (fol. 134) omtalas 1554 3/12 en mäster Erik såsom gift med en dotter till Olof Gröm; vidare där (fol. 16 v.) 1563 21/4 mäster Eriks hus på Västerlånggatan.

Det kanske har sin betydelse, att skolmästaren Erik i stadens räkenskaper icke tituleras mäster ännu 1542 17/12 utan först senare. Man skulle kunna tänka sig, att han blivit promoverad till magister någon gång efter sistnämnda datum. Om vi då se på förteckningen över de på denna tid i utlandet promoverade studenterna med förnamnet Erik, är det verkligen en, som man skulle vilja gissa på. Ericus Falk(e) blev student i Wittenberg vintersemestern 1531/1532, skrev in sig vid Frankfurts (d.d. Oder) universitet vintern 1538/1539 och blev promoverad till magister i Wittenberg 1542 8/8. Denne, som först blev konung Gustavs hovpredikant och slutade som biskop i Skara 1569, till vilken post han utnämnts 1547 3/7 (enl. Skara stifts herdaminne), skulle också kunna tänkas ha varit identisk med den skolmästaren Erik, som tjänstgjorde i Stockholm de första åren på 1540-talet; i sådant fall skulle naturligtvis mäster Erik på 1550-talet varit en helt annan man. Att skolmästaren Erik 1542 17/12 icke tituleras mäster, oaktat promotionen ägde rum 1542 8/8, kan ha berott på att skrivaren då ej visste därom, det har i varje fall ingen avgörande betydelse; se nedan om Petrus Aruidi 1576, 1577.

Slutligen fanns en Erik Larsson, som (tillsammans med Peder Månsson) på Stockholms stads bekostnad vistades vid utländska universitet 1553. Han nämnes i stadens räkenskaper två gånger år 1553, första gången utan, andra gången med magistertiteln. Av studentmatriklarne ser man, att Ericus Laurentii från Stockholm blev student i Wittenberg 1549 9/8, i Rostock 1552 och att han vid sistnämnda universitet avlade baccalaureus- och magisterexamen 1552 20/9. I 1554-års räkenskaper för Stockholms stad upptages gäld för honom, varvid säges, att han då kommit hem från utlandet. Det är mycket möjligt, att han någon tid varit skolmästare i Stockholm; det behöver väl för övrigt icke framhållas, att det ej alls är säkert, att det varit samme Erik eller ens endast två med det namnet, som tjänstgjorde tiden 1542-1559.

Vad åter beträffar skolmästaren Reinhold, som tituleras mäster

1553, är saken betydligt enklare, emedan här knappast kan komma ifråga mera än en, nämligen mäster Olof Petris son, vilken blev inmatriculerad vid Rostocks universitet 1542 3/4, vid Leipzigs sommaren 1545, promoverad till magister i Wittenberg 1549 19/2 och inskriven vid Frankfurts universitet sommaren 1551. Dessutom upptages visserligen R. Ragvaldi från Strängnäs som student i Rostock 1553 i juli och i Wittenberg 1554, men han kallas då icke magister. Däremot skulle man kunna tänka sig, att R. Wolfgangi, student i Wittenberg i juli 1543, hade varit skolmästaren; om honom vet jag intet mera. Det sannolika är väl emellertid, att mäster Olofs son var skolmästare här 1553.

Som rektor i Stockholm 1564 har av gammalt uppgivits Olaus Petri Medelpadius, som 1567 blev stadens kyrkoherde. Han hade studerat i Leipzig sedan sommarsemestern 1545.

Som hans efterträdare uppgiver Holländer i sin skolhistoria Petrus Michaelis Fecht, som skulle ha varit rektor här 1567. Han hade blivit inmatriculerad vid Rostocks universitet 1557 11/8 och vid Wittenbergs 1558 28/11. Han uppgives ha hört till de studenter, som studerade utrikes på Stockholms stads bekostnad. I själva verket fick mäster Peder skolemästare 1566 dels 240 mark för att betala sina skulder i Wittenberg med, dels 100 mark som lön; han var således rektor här redan 1566.

På sid. 15 i Samf. S. Eriks årsbok för 1912 säger fil. kand. Gunnar Bolin, att "Herr Peder Arffuidsson, som på någon tijdh scholan här i Stockholm förestådt haffr" (enl. stadens räkenskaper för 1577 17/11) och härför uppbar lön, möjligen varit vikarie för mäster Abrahamus Andreae Angermannus som rektor vid skolan. Han förekommer, kallad mäster Petrus Aruidi i tb för 1570 17/7 (fol. 166 v.), då han av Blaius Olsson får upplåtelse på ett stenhus och ett korsverkshus nedanför detta, nedanför Kåkbrinken, på Västerlånggatans västra sida; priset 3000 mark. Vidare nämnes han 1576 6/10 (tb, fol. 52) och kallas då mäster Peder Aruidi predikant och poenitentiarius. Kand. Bolin säger, att den man, som förordnades till vikarie för mäster Abraham, enl. Feyt var en olärd predikant, och tillägger han: "Möjligen var det den man, vilken omtalas i stadens räkenskaper den 17 november 1577 såsom 'Her Peder Arffuidsson, som på någon tijdh scholan här i Stockholm förestådt haffr' och härför uppbar lön". Jag delar Bolins åsikt om att han någon tid varit skolmästare, men däremot är det alldeles omöjligt att kalla honom en olärd predikant,

då han redan året förut omtalas som magister och penitentiarius. En mästare Peder Aruidi nämnes skolmästare i riksregistraturet 1559 23/1; han tycks ha tjänstgjort i Kalmar. Nu skulle kunna invändas, att skolförståndaren från 1577 icke tituleras mästare och således ej kan vara identisk med den året förut omtalade magister med samma namn. Härpå svaras, att många belägg kunna anföras för att titeln ej var avgörande.

Den omtalade mästare Abrahamus Andreae Angermannus, som blev avskedd 1576 7/9, fick sin resterande lön utbetald från staden 1576 15/12 (räkenskaperna, Stadens arkiv på Riddarholmen). Han förekommer 1576 7/3 (tb, fol. 16) med titeln professor och predikant i Stockholm.

1577 16/10 (riksreg. , fol. 242, tryckt o Historiskt bibliotek, I, sid. 219) avsände konungen till mästare Philip en så lydande "Zedell":
"Wij wele och attw sampt med M. Willam Boij schalt affmäte lengden och bredden på Scholstugun i Stockholm, och besee lägenheten, om ther kunne ware lägligitt att oppsettie ehun kyrckio för thenn Tydzsche församlingh eller om man ther med kunne förbyte någedt annedt huus, som ther till kunne ware både tienligitt/ och lägligitt/ och her om med thett förste giffwe oss tilkenne".

1578 års räntekammarbok (Sandbergiska samlingen Yy, fol. 9401) upptager utgift av arbetslön till Matts Persson bergmästare i Stockholm, som till skolestuvubyggningen på Gråmunkeholm mottagit penningar, som han kvitterat s.å. 21/2 och 26/7.

Skolmästaren herr Lars fick lön av staden 1578 vid Valborgsmässan samt en gåva av 2 daler vid Mickelsmässan, varvid han kallas "her Lars i Wrete som var här skolmestere"; troligen hade han redan avgått vid sistnämnda tillfälle. (räkenskaperna i Stadens arkiv på Riddarholmen).

Den 18 oktober 1579 får skolmästaren Johannes Billeus i sin årslön 8 daler av Stockholms län (samma urkund). Herr Hans, som i herdaminnet kallas Johannes Erici och väl var samme man, var säkert skolmästare i Stockholm 1580-1582, uppgives 1585 hava varit kyrkoherde i Thorstuna. Herdaminnet säger, att han levde ännu 1595. Han finnes i 1582-års mantalslängd såsom ägare av två stenhus i det inre kvarteret i Stockholm, av vilka han bebodde det ena.

(En annan lärare, som upptages i samma mantalslängd, men nog ej haft något med skolan att skaffa, var Tomas Nylänning, som kallas furstinnans skolekarl.)

Huru mästare Erik Olai Skepperus 1583 blev skolmästare, är sedan gam-

malt känt. Bolin säger på sid. 32 (Samf. S.t Eriks årsbok, 1912) att fullmakten daterats 1583 7/10, men att han redan dessförinnan verkat i Stockholms skola, dock säges ej uttryckligen, att det var som rektor där. Detta datum är detsamma, som Palmskiöld (vol. 261, sid. 329) uppgiver. I. Simonsson åter upplyser, boken om Storkyrkan, sid. 152, att utnämningen enl. riksregistraturet skedde redan 1583 27/6. Då den sistnämnde anför en verklig urkund som stöd, är naturligtvis hans uppgift den riktiga.

Innan jag går vidare, vill jag lämna ett par korta utdrag rörande skolhusbyggnaden. Enl. stadens räkenskaper (Stadens arkiv, Ridderholmen) utbetalade staden till Hans glasmästare 6 mark för 12 fönsterluffer i Lilla skolan och 5 mark för 4 tavlor av hans eget glas och bly i Stora skolan. Den 22 dec. s.å. fick en snickare av staden 5 mark för arbete med skolstugan. Angående skolhusbyggnaden hänvisas vidare till "lösa blad", i rådhusarkivet för 1584 21/8.

Bland dessa "lösa blad" har jag för 1584 16/4 funnit följande passus, som kan ha ett visst intresse. Mäster Erich skolmästaren vittnade om en lösdrivare, att han hade varit här i skolan för 5 år sedan, när herr Hans, som nu bor i Torstuna, var skolmästare. Då tog skolmästaren några djäkningar med sig, att han ville komma honom på rätta vägen. När han fann honom, högg han till skolmästaren, så att han gick honom av handen, och en djäkne i armen. Sedan haver han gitt och stulit Guds allmosa undan för djäkningarne och drivit och "slämet" här på malmen i 6 år. Lasse malmfogde sade, att han hade slagit en gång tillförne efter honom, och efter han icke slapp in, bände han upp porten. Men prosten mötte honom och tog honom över halsen med en såstång. Mäster Erich berättade, att han var en trollkarl och hade allestädes på Värmdöm signeri-er både rörande kor och hus.

Den omtalade mäster Erik var naturligtvis Erik Olai Schepperus, som stod kvar som skolmästare ännu 1587. Den 8 januari 1587 fick skolmästaren lön på vad honom tillbaka stod med 4 daler 3 mark, och den 16 i samma månad och år bekom förenämnde skolmästare, mäster Erich Olaij, 10 mark av staden. Den 25 augusti 1588 utbetalade staden penningar till hjälp åt mäster Erich Olaij poenitentiarus.

I Samlaren, 24:e årg. 1903, upplyser riksbibliotekarien I. Collijn, att i en bok av svartbrodern Clemens Henrici Ryting finnes antecknat

med hand från slutet av 1500-talet eller början av 1600-talet: "ericus olauï rector scolarium Stokholmensis, ericus andree cognatus scholaris holmensis". Den förre var utan tvivel mäster Erik Olai Skepperus.- För övrigt hänvisas till Palmskiöld (vol. 261, sid. 331 och följ.).

Palmskiöld (vol. 261, sid. 323) säger om skolestugun i Stockholm". Där försärjdes i en sjukstuga de svenska knektar, som blevo vid liv av dem, som år 1591 den 11 februari hade förkyllt sig i Finland under den starka och gruwliga vintern; Och skulle Wellam de Wijk, som de kallade Swijkfull vara deras föreståndare.- Kand. Bolin, som citerar utdraget ordagrant i sin uppsats i Sam^o. S. t. Eriks årsbok för 1918, sid. 37, tager för avgjort, att här är fråga om kollegiets lokal på nuv. Riddareholmen. De skäl, som Bolin anför för sin åsikt, synas mig ej avgörande. Att 1591 15/10 vid Myntet på Gråmunkeholm i närvaro av herr Jören Posse och Wellam de Wijk utbetalats penningar, till de sjuka knektar, som legat under bardskärarens behandling, kan avse de sjuka från Lifland, som ju inkvarterats i kollegiets lokaler; men även om det skulle vara fråga om de finska, vilket jag också finner så olik, finns det intet rimligt skäl, varför de inte skulle ha gått de få stegen från nuv. Storkyrkobrinken 9 och till Myntet. en sak, som Bolin förbigår, men synes vara av betydelse i detta sammanhang, är, att Jören Posse och Wellam de Wijk just voro ägarne av den gamla skolstugan vid nuv. Storkyrkobrinken. Tillsvidare gör man nog klokast i att be-
tvivla Bolins hypotes. Lüdeke säger i sin Denkmal der Wiederöffnung der Deutschen Kirche, sid. 532, att Wilm de Wijk var en nederländare, som från 1575 lämnat stora penningbidrag till bl. a. skolan i Stockholm. Hans son, som också hette Wilm de Wijk, skulle ha blivit skjuten, emedan han stod i hemligt förstånd med konung Sigismund. Lüdeke anför vidare på sid. 235 ff. utdrag ur tb för 1592 (fol. 11 v., 15 v. och 23), resp. 5/5, 24/5, 10/6, visande, att Wilm de Wijk var starkt misstänkt för falskmyntning, ehuru han lyckades undgå en obehaglig dom. Lüdeke hänvisar för övrigt till Link. Bibl. H II, p 225, 229, 233, 234, 247, 248, 272 samt Lönboms Uplysn. i Sw. Hist. IV, 1774, p. 103 ff. För ett litetbarn köpte Wilm de Wijk lägerstad i Storkyrkan 1589 30/7 för 8 daler och 1590 en liksten för 11 daler. Av tb framgår, att Wilm de Wijk var död före 1597 6/6. Han efterlämnade en son med samma namn, en dotter, gift ned Ludvig Geilitz samt änka, hustru Margareta. Den

sistnämnda gifte om sig med Jöran Bähr (Behr, Bär o.s.v.), vilket skedde före 1599 5/5 (tb, fol. 32 v.). Johan Nordlander uppgiver i sin skrift, Katolsk propaganda inom Svensk skola (Norrländska Samlingar 2:2), att den där omtalade Jöran Bähr (sid. 4) var "född av en tysk fader, som haft något med Gustaf Adolfs undervisning att göra", och (å sid. 28) säges, att den yngre Georg Bähr uppgivit, att hans fader var en secretarius. Det ligger nära till hands att tro, att den äldre Jöran Bähr var fader till den yngre. Släktnamnet var egenartat och förnamnet hörde i början av 1600-talet till de mindre vanliga. Även passar åldern ganska bra, idet att den äldre Jöran Behr torde ha gift sig omkr. 1597. Som Jöran Bährs hustru (i ett tidigare äktenskap) omtalas Brita Andersdotter, död före 1602 11/10 (tb, fol. 216 v.), faster till Anna, Matts Anderssons änka på Anäs, hustru Margareta Hansdotter Jöns Smitts och hustru Brita Hansdotter Nils Läppers.

Kand. Gunnar Bolin säger (Samf. S. Eriks årsbok för 18, sid. 56), att Lars Johannis Laelius enl. förlängningsregistret av år 1592 i Kammararkivet, då varit skolmästare i Stockholm. Han hade studerat i Greifswald från 1570 5/8, Wittenberg från 1572 28/11, Leipzig från 1573 sommaren och (enl. Annerstedt, Uppsala universitets historia) Jena 1577. Se för övrigt Annerstedts framställning. Han omtalas ofta i tb. Några belägg kunna ju anföras.

1586 11/7 (tb, pl. 40 v.) uppbjöds mäster Lars' korsverksbod västan till vid Järnbron 3:e gången.

1586 13/7 (tb, fol. 41 v.) omtalas mäster Lars Johannis, han hade köpt ett stenhus vid Järntorget.- 1587 20/4 (tb, fol. 58 v.) arvskifte mellan sal. Jöns Anderssons son rädlärde mäster Lars Johannis Laelius och hans måg Hans Andersson på hans barns vägnar samt deras styvmoder och styvsvär, för:de Jöns Anderssons änka, hustru Ragnild Haraldsdotter, nu gift med Hans Stut.- Mäster Lars ägde hus i Vargsgränden, som han bebodde; 1588 17/8 (tb, fol. 70) köpte han en tomt intill, nedanför.- I tb för 1589 20/8 (fol. 32) förekommer ett brev, vari nämnes Laurentius Joannis Lelius philosophiae professor i Stockholm; brevet är daterat 1587 3/4.

Herr Erik skolmästare beklagade sig 1599 9/5 (tb, fol. 37 v.) över att många tagit sig före att på malmarna och i staden hålla byskolor bredvid rätte stadsens skola, skolemästare och andra fattige djäk-

nar i Stora skolan till förtret. Och nämner han Anders Seler, en salpetersjudare, som nu ställdes för rätten. Denne blev tillfrågad, huru han fått tillåtelse att hålla skola på Norremalm, varpå han svarade, att han icke hade mera än de barn, han läste för, och därför hade han fri kost. Blev av sagt, att han skulle avstå från sin skola. Vad det finnes, att han efter denna dag toge sig sådant mera före, skulle han straffas efter lagen.- Visserligen tituleras denne ej mästare, men då man vet, att mästare Ericus Pauli var skolmästare 1600, 1601 (se Palmskiöld, sid. 329) och 1602, tills han av domkapitlet i Uppsala förordnades till poenitentiarius, i Stockholm, får man väl antaga, att fråga var om samme man. I Wittenbergs universitets matrikel för 1594 16/1 är införd Cericus Ieverensis Pauli, som möjligen kan vara identisk med honom.

I tb för 1602 15/2 (fol. 147) omtalas, att då upplästes ett Capitlets brev från Uppsala, att de beviljat en Hinrich Hansson, som hade magistrerat i Uppsala, att bliva skolmästare i Stockholm, och mästare Erik, som varit skolemästare här, skulle bliva poenitentiarius här i Stockholm igen, varpå mästare Erik svarade, att han hade räckt handen på poenitentiariämbetet dock på det villkor, att han måtte bliva försörjd med nödtorftigt uppehälle så här efter som här till, det de honom lovat och tillsagt hade. Då sade borgmästare och råd, att de personligen gärna hade sett, att han längre tid hade blivit kvar här för ungdomens skull, och för den skull hade de sänt honom bud att förnimma, huru hans mening därom vore, på det uti framtiden icke skulle hetas, att de föga bekymmer därom hade haft, eller att dem någon skuld givas skulle, lika som de gärna velat bliva av med honom. Mästare Erik svarade, att om han skulle rätta sanningen bekänna, så var han trött och mätt av skolan och ville gärna låta bruka sig i det ämbete, som Gud haver kallat honom till, och tackade borgmästare och råd för den nåd, som de om honom härutinnan haft hade. Den nye skolmästaren var utan tvivel Henricus Johannis Obsopaeus från Uppland, som 1595-97 inskrevs vid Uppsala universitet och där blev fil. kand. 1599 7/3. Palmskiöld kallar honom (vol. 261, sid. 329) för fordom kyrkoherde i S. Clara.

Den 30 januari 1609 (tb, fol. 21) gav ståthållaren Sven Månsson tillkänna, att hans kungl. maj:ts nådiga vilja vore, att den gamla skolstugan, vilken nu tillhörde Jören Behr, skulle bliva skattad, och att man strax skulle låta hans kungl. maj:t veta besked därom, huru

Lögt den var vorden värderad. Därtill svarade Jören Behr, att den tillförne blivitt skattad till 2400 daler, varav tillkomme staden 1000 daler, samt att i testamente givits åt både kyrkan och De fattige 250 daler.

Ärkebiskop Petrus Kenicius i Uppsala utfärdar 1611 8/5 en skrivelse med följande innehåll. Kungl. maj:t har nådigst förordnat den hederlige och vällärde mannen magister Olaus Elimeus, som tillförne varit skolmästare, till kyrkoherde i Stockholms församling. Så alldenstund ungdomen i skolan ej kan vara utan en viss skolmästare och förman, så har jag med de professoribus och capitularibus tagit saken i övervägande och på konungens nådiga behag förskickat till Stockholms skolstuga den hederlige, vällärde mannen magister Olaus Petri, som länge studerat vid främmande akademier o.s.v. På denna tid förekommo flera svenska studenter utomlands, som hade namnet Olof Petri, en av dem var magister Olof Petri Niurenus, broder till Nicolaus, som blev rektor här 1624, se nedan. Redan 1611 28/8 avsänder ärkebiskopen en ny skrivelse av ungefär följande innehåll. Jag har förnummit, att mäster Olaus Petri, som förliden sommar blev skickad att bliva skolemästare, ej vidertagit tjänsten utan begärt, som andra förut icke haft. Så alldenstund E.W. åter i staden igen begär denne närvarande mäster Simon, så framt han därtill kan skicklig vara, så har jag rannsakat därom så mycket, som nu i hastigheten har kunnat ske, och har ej förnummit annat än att han skall vara tjänlig o.s.v. Dennes fullständiga namn var magister Simon Olai Nauclerus; han lär förut ha varit conrector vid skolan. Här tanns på denna tid anställd en hörare vid namn Jöns Jonsson, som 1613 8/8 gifte sig med jungfru Elin Nilsson. Även omtalas höraren herr Per, som 1615 2/2 fick ett barn döpt i Storkyrkan (se Wrangels Vigselbok, sid. 27, not. 3).

Skolmästaren mäster Simon Olai får lön av staden såväl 1616 som 1617, varför efterträdaren icke har kunnat vara rektor här förrän 1617. Mäster Simon Olai Nauclerus ^{fick/} 1621 22/1 (enl. riksreg.) collationsbrev att vara kyrkoherde i Enköping. Hans efterträdare här blev mäster Ericus Fabritius, vilken 1613 27/2 blev inskriven som student i Greifswald och då uppgavs komma från Stockholm, vilket stämmer med Hagströms påstående i Strängnäs stift herdaminne, ^{han/} att varit conrector i Stockholm redan 1611 (däremot är hans påstående om att han varit rector redan

1616 felaktigt). Som vigselförrättare 1618 22/11 kallas han skolmästare. Likaså bär han titeln skolmästare, då han 1619 10/1 gifter sig med hustru Brita Pedersdotter, änka efter källaremästaren på Stockholms Stora källare Niclas Berchelt. Om honom, som sedan blev kyrkoherde i Nyköping, hänvisas till Strängnäs stifts herdaminne av Hagström ävensom till min uppsats om kv. Cepheus och Cassiopea i Holmiana et Alia, band I. Han bär titeln skolmästare ännu 1620 12/8 (se Wrangels vigselbok, sid. 23, not. 8) men torde ha avgått strax efteråt, i varje fall senast i början av år 1621.- Den 5 maj 1624 (tb, fol. 43) begär efterträdaren, skolmästaren, magister Erasmus Jacobi, att staden ville betala honom 3 års hushyra, eftersom staden var pliktig att hålla stadens skolmästare med fri våning; det beslöts, att Olof Eriksson skulle betala honom 30 daler för 2 år samt Claes Jacobsson och Påvel Hindersson för 1 år med 15 daler. 1623 10/5 bekom mäster Erasmus rector scholae hushyra av Stockholms stad med 15 daler (räkenskaperna i Stadens arkiv på Riddarholmen). Mäster Rasmus, svenske skolmästaren, förnyade sin ansökan 1624 14/8 (tb, fol. 104 v.) och begärde även nu 3 års hyresersättning, efter han "sittit" i hyreshus, och staden eljest hade varit pliktig att hålla honom fritt hus, som de flera hava haft före honom; ärendet uppsköts. Palm skiöld säger, att mäster Erasmus sedan blev pastor i Håtuna. Erasmus Jacobi från Uppland var 1599 inskriven i astronomiska klassen vid Uppsala universitet. Enl. herdaminnet för ärkestiftet kallades han Erasmus Grammataeus, blev conrector i Stockholm 1618 rector ibm 1621 och kyrkoherde i Håtuna 1624, där han dog 1655 20/9.

I stadens räkenskaper, restantier 1624-1628, säges: Peder Andersson klädesskrivare haver köpt av stadhen gamla skolstugan, belägen i Skolstugugränden, för penningar 1100 daler. (Stadens arkiv på Riddarholmen).

Efter skolmästaren mäster Erasmus kom mäster Nicolaus, som kallas rector schol:re Nielss i räkenskaperna (Stadens arkiv, Riddarholmen), då han får hushyra för tiden 1625 1/5 - 1626 1/5, och rector scholae i mantalslängden för 1628 (Sandbergiska samlingen, kammrararkivet) men alldeles saknas året därpå. Wrangel säger i sin Vigselbok, sid. 39, not. 1, att 1629 26/2 omtalas en salig mäster Nils fordom skolmästare. Att denne var samme man, är klart. I själva verket är det fråga om Nils Petri Niurenus, som blev student i Rostock 1616 i januari, för-

fattat allmanackor för åren 1624-1626 samt var rektor vid skolan i Stockholm åtminstone från 1624 1/9; se J. Nordlander, Katolsk propaganda inom en svensk skola, sid. 47. Han var möjligen identisk med den Nicolaus Petri Helsingius, som 1619 24/9 lät inskriva sig vid Uppsala universitet. Det av Nordlander citerade dokumentet uppgiver även namnet på conrectorn vid Stockholms skola 1624 1/9, det var Andreas Canuti G., där sista bokstaven säkert betecknar Gevaliensis. Han blev student i Uppsala 1615 16/2.

Såväl 1627 och 1628 som 1629 var, enl. mantalsförteckningarna (Sandbergiska samlingen, Kammararkivet), en mästare Petrus conrector här. Han tituleras rector här 1630 och var utan tvivel identisk med Per Falkovius, vilken slutade som kyrkoherde i Kjula och Sundby. Mästare Per i Kiula upptages i 1652-års mantalslängd (nr 15 i västra kvarteret). Se för övrigt herdaminnat och Wrangels Vigselbok, sid. 50.

Den herr Erik collega, som upptages i mantals^{längden/} för 1628, var utan tvivel höraren i skolan Erik Eriksson, som gifte sig 1628 8/1.

Den 10 september 1630 får skolmästaren i Stockholm Ericus Johannis 20 daler på sin lön efter borgmästarens befallning (Storkyrkans räkenskaper i kyrkans arkiv).

Den 6 augusti 1632 (tb, fol. 34) upplästes H.K. M:ts privilegium angående skolan på Gråmunkeholmen, som konungen givit till staden: Då borgmästare och råd hos oss genom vår hovpredikant, biskopen i Linköping, doctor Johan Bothvidi anhållit om confirmation över skolstugan på Gråmunkeholm, så hava vi av gunst och nåd dess begäran ansett. Frankfurt a. M. den 2 februari 1632. Gustavus Adolphus.

Mästare Lars conrector hade en son, döpt i Storkyrkan 1634 16/1 (enl. Wrangels Vigselbok, sid. 51, not. 2).

Johannes Johannis Giristadius var kollega här, tills han blev kallad till predikant hos välborne Jacob Forbosz, varefter han 1634 30/10 av ärkebiskopen utnämndes till kaplan vid Storkyrkan.

Huru länge Ericus Johannis stod kvar som rektor, och vem som närmast efterträdde honom, har jag ej kommit att taga reda på, men 1637 (tb) kallas mästare Jacobus Rudbeckius uttryckligen skolmästare. Denne, vilkens fullständiga namn var Jacobus Johannis Rudbeckius, blev 1605 3/12 inskriven i den astronomiska klassen vid Uppsala universitet samt 1609, i oktober, student i Rostock. Han begrovs fritt i Storkyrkan 1640

15/5 och kallades därvid magister och skolmästare (Storkyrkans räkenskaper i kyrkans arkiv).

Herr Östen Larsson gifte sig 1638 8/4 med jungfru Elisabeth Olofsdotter. Han var kollega (hörare) vid skolan då och ännu 1652, se Wrangels Vigselbok, sid. 63, not. 2.

Genom brev av 1639 3/4 (rådhusarkivet) constituerar L. Paulinus Gothus mäster Samuel Hamarinus till conrector i Stockholms skola, "dck medh then Caution, att han efter antagna Conrectoris Embete, hwilket aldeles behöfwer sin Man, icke ytherligare befattar sigh medh kyrckio-tiensten på Slottet".

I rådhusarkivet finnes även följande skrivelse av 1640 15/4. "Sidst förordnade Anders Hinderson till hielp med Skolestugubynadenn Hendrich Staffanszonn och Hans Ifwarszonn att emedan honom omöijeligitt wore alleena allestädes och bijwisas att haffwa medh arbetzfolcket grann vp-syn, det wid sådana bygnad fordrades, ty skulle the honom her vthinnan handenn sträckia och tillijka med honom granneligenn acht haffwa, att icke medh bygnadenn försummeligenn tillgår eller och någre Materialier onyttelig förskingras."

Staden utbetalade 1647 13/4 ett penningsbelopp till mäster Christiern skolmästare i skolan. Denne stod ännu kvar 1652. Som hans kollega nämnes då, utom förut omtalade Osten, Nils Nilsson, tydligen identisk med den Nils N., om vilken Björling (Katarina skola, sid. 364) efter J. Nordberg (S:t Clara minne) säger, att han 1648 16/10 blev skolmästare i Clara skola men 1654 kallades till kaplan av Katarina församling.

För övrigt hänvisas rörande skolförhållanden till Palmskiöld, vol. 261, sid. 245.